

۲۵ اسفند ۱۲۸۵* - تولد در یک خانواده فرهنگی در تبریز. پدرش میرزا یوسف اعتصامی ملقب به اعتصام الملک (۱۲۵۸-۱۳۱۶ ش.)، نویسنده و مترجمی چیره به زبان‌های عربی، ترکی استانبولی و فرانسه بود، که کتاب‌های *قلائد الادب فی شرح اطواق الذهب* و *ثورة الهند* را در جوانی به زبان عربی منتشر کرد. برگردان آثاری از ادبیات عربی و اروپایی، همکاری در انتشار *مجله گنجینه فنون* و مدیریت و نویسندگی دو دوره *مجله بهار* از دیگر خدمات فرهنگی و ادبی اوست. مادر پروین اختر اعتصامی دختر معتمدالسلطان حاجی میرزا عبدالحسین خان شوری یخشایشی ملقب به قوام‌العداله تبریزی منشی و شاعر دوره ناصرالدین شاه.

۱۲۸۵ - انتشار کتاب *خدعه و عشق* اثر شیلر به ترجمه اعتصام‌الملک (از روی ترجمه فرانسه الکساندر دوما)، مطبعه فاروس تهران.
۱۲۸۹ - انتخاب یوسف اعتصامی به نمایندگی دوره دوم مجلس

شورای ملی و مهاجرت خانواده به تهران.
۱ اردیبهشت ۱۲۸۹ - انتشار شماره اول، دوره اول *مجله بهار*، به مدیریت میرزا یوسف اعتصامی. *مجله بهار* براساس سرمقاله شماره نخست آن، *مجله‌ای بود مشتمل بر مطالب سودمند علمی، ادبی، اخلاقی، تاریخی، اقتصادی و فنون متنوعه*. انتشار دوره اول *مجله* تا ۱۲ شماره ادامه یافت، (آخرین شماره آبان ۱۲۹۰).

۱۳۰۰ - آغاز انتشار دوره دوم *مجله بهار* به مدیریت یوسف اعتصامی (اعتصام‌الملک). این دوره از *مجله* نیز دوازده شماره ادامه یافت. در این دوره، تقریباً در هر شماره *مجله* شعری از پروین اعتصامی به چاپ رسیده است. البته شماره‌های ۸ و ۹ که در یک مجلد چاپ شده، یک شعر از وی چاپ شده، اما در عوض در شماره ۱۰ دو شعر چاپ شده است.

شماره ۱: شعر «ای مرغک»

خانه پروین اعتصامی در تبریز

و چاپ آن در شماره ۵، دوره دوم مجله بهار.
۱۳۰۳ - فارغ التحصیلی از مدرسه عالی آمریکایی دختران ایران
 (Iran Bethel).

ایراد خطابه‌ای با عنوان «زن و تاریخ» در جشن فارغ التحصیلی.
 تدریس زبان انگلیسی در آن مدرسه برای مدتی کوتاه. رد پیشنهاد دربار
 برای تدریس.
 سفر به عتبات عالیات، مشهد مقدس، قم، سنج و اراک (به همراه
 پدر).

۱۳۰۳ - انتشار منتخب آثار محمدضیاء هشتروندی و تعریف او از
 اشعار پروین اعتصامی.

تایستان ۱۳۰۷ - سفر به رشت و آشنایی با خانم سرور مهکامه
 محمص، شاعر و رئیس دبیرستان دخترانه رشت. این دوستی تا
 درگذشت پروین اعتصامی ادامه یافت.

- شماره ۲: شعر «ذره»
- شماره ۳: شعر «گوهر و سنگ»
- شماره ۴: شعر «صاعقه ما ستم اغنیاست»
- شماره ۵: شعر «اشک یتیم»
- شماره ۶: شعر «سعی و عمل»
- شماره ۷: شعر «کودک آرزومند»
- شماره ۸ و ۹: شعر «اندروزهای من»
- شماره ۱۰: شعر «از یک غزل» و «مادر دوراندیش»
- شماره ۱۱: شعر «خزان»
- شماره ۱۲: شعر «اندوه فقر»

۱۳۰۰ - سرودن قطعه مشهور «اشک یتیم» با مطلع:

روزی گذشت پادشاهی از گذر گهی

فریاد شوق بر سر هر کوی و بام خاست

نوع صدور	روزنامه	نوع عمومی	نوع خصوصی
موضوع	ادبیات	شماره	۱۷۶
شماره	۱	تاریخ	۱۳۹۰
مستوفی	پاکتوبین	تاریخ	۵/۲۸
تاریخ ثبت	۱۳۹۵	تاریخ	۱۳۹۰

اداره انجمن وزارت معارف

بلد اهدت

حضرت میرزا محمد تقی بهار (ملک الشعراء) مطبوعه مجلس

مستوفی در امور مطبوعات

نومبر ۱۳۱۳

چون مایه سوزش و آزار

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مستوفی در امور مطبوعات

تاریخ ۱۳۹۰

۱۵/۵/۲۸

۱۵/۵/۲۸

۱۵/۵/۲۸

استخدام پروین به سمت کتابدار

از نامه می‌خوانیم: «... چگونه امروزه در این قحط‌الرجال فضل و ادب، یک چنین «ملکه‌النساء و الشواعر» در مرکز ایران ظهور کرده و به سرودن چنین اشعاری در درجه اول از فصاحت و سلاست و متانت که لفظاً و معناً و مضموناً و فکرآ با بهترین قصاید اساتید و مخصوصاً ناصر خسرو (که گویا بیشتر شیوه او مطمح نظر خانم بوده) دم برابری می‌زند، موفق گشته است...»

۲۰ اردیبهشت ۱۳۱۵ - اعطای نشان علمی درجه سوم از سوی وزارت معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه برای چاپ دیوان به پروین اعتصامی.

۲ خرداد ۱۳۱۵ - استخدام در کتابخانه دانشسرای عالی به عنوان کتابدار و با حقوق ماهیانه پانصد ریال.

فروردین ۱۳۱۶ - قطع همکاری با کتابخانه از ابتدای سال ۱۳۱۶، به دلیل عدم تمایل به شغل کتابداری (براساس مکاتبات و اسناد موجود).

دی ۱۳۱۶ - درگذشت پدر شاعر (یوسف اعتصامی) و مرثیه پروین در رثای او:

پدر آن تیشه که به خاک تو زد دست اجل
تیشه‌ای بود که شد باعث ویرانی من

یوسف نام نهادند و به گرگت دادند
مرگ، گرگ تو شد، ای یوسف کنعانی من

۱۹ تیر ۱۳۱۳ - ازدواج با سرهنگ فضل‌الله همایون فال (آرنا)، رئیس شهربانی کرمانشاه و پسر عموی یوسف اعتصامی.

۲۵ مهر ۱۳۱۳ - عزیمت به کرمانشاه برای آغاز زندگی مشترک.

زمستان ۱۳۱۳ - بازگشت به تهران، به دلیل عدم تفاهم با همسرش (باتوجه به روحیه نظامی‌گری او و نیز فساد اخلاقی‌اش)، به همراه برادرش.

۱۱ مهر ۱۳۱۴ - گرفتن طلاق از همسر با چشم‌پوشی از مهریه.

۱۳۱۴ - انتشار دیوان قصاید و مثنویات و مقطعات با مقدمه استاد محمدتقی بهار (ملک‌الشعراء)، مطبوعه مجلس.

استاد بهار در دیباچه چنین می‌نویسد: «ملاحظه چند صفحه از این دیوان و مشاهده سبک متین و شیوه استوار و شیوایی بیان و لطافت معانی آن، چنانم بفریفت که تنها این کتاب را پیش روی نهاده و هر مشغله که بود پس پشت افکندم و تمامت آن را خوانده لذتی موفور بردم.»

در پی انتشار دیوان پروین اعتصامی، بسیاری از استادان ادب فارسی به ستایش اشعار او پرداختند. استاد سعید نفیسی و علامه محمد قزوینی از آن جمله‌اند.

۲۳ آذر ۱۳۱۴ - نامه محمد قزوینی از پاریس به یوسف اعتصامی درباره دیوان تازه انتشار یافته پروین اعتصامی. در بخشی

۱۳۷۶- برگزاری کنگره بزرگداشت پنجاهمین سالگرد و درگذشت پروین اعتصامی از سوی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
اسفند ۱۳۸۵- برگزاری همایش بزرگداشت یکصدمین سال تولد پروین اعتصامی از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در تبریز و تهران.

بی‌نوشت

* همه تاریخ‌ها به هجری شمسی است.

** تاریخ دفن و درگذشت در منابع گوناگون ۱۵ یا ۱۶ فروردین ذکر شده، اما با توجه به درگذشت شاعر در نیمه شب ۱۶ فروردین، تاریخ ۱۵ فروردین به تحقیق اشتباه است. و نیز مکاتبات و تشریفات بایسته برای انتقال و تدفین، تاریخ ۱۶ فروردین نیز مستبعد است. براساس اسناد و نامه‌های موجود، روز ۱۶ فروردین مجوزی برای انتقال و تدفین از سوی وزارت کشور صادر شده و روز ۱۷ فروردین نیز فرماندار قم گزارش انجام مراسم خاکسپاری را به وزارت کشور نوشته است. باید توجه کرد که همه مکاتبات و پی‌گیری‌ها و تشریفات رسمی و اداری، دریافت مجوز انتقال و همچنین گردآمدن اقوام و خویشان شاعر از تبریز و تهران و نیز انتقال از تهران به قم با شرایط جاده‌ها و نیز وسایل نقلیه آن روزگار، روز ۱۶ فروردین صورت گرفته و بعید است که پیکر شاعر پیش از غروب ۱۶ فروردین به قم رسیده باشد.

منبع

آرین‌پور، یحیی (۱۳۷۳). **از صبا تا نیما**. ج ۲، تهران، زوار، چاپ پنجم
 آرین‌پور، یحیی (۱۳۷۴). **از نیما تا روزگار ما** (جلد سوم از صبا تا نیما). تهران، زوار.
 آینی، هاله (۱۳۸۴). «اعتصامی، یوسف»، **دانشنامه زبان و ادب فارسی**، به سرپرستی اسماعیل سعادت، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، چاپ اول.
 اعتصامی، پروین (۱۳۸۵). **دیوان**، با مقدمه ولی‌الله درودیان، تبریز، آیدین، چاپ اول.
 اعتصامی، پروین (۱۳۷۸). **گزینه اشعار**، با مقدمه و انتخاب بدالله جلالی پندری، تهران، مروارید چاپ سوم.
 دهباشی، علی (گردآوری) (۱۳۷۰). **یادنامه پروین اعتصامی**، تهران، دنیای مادر، چاپ اول.
 کراچی، روح‌انگیز (۱۳۸۳). **پروین اعتصامی**، تهران، داستان‌سرا، چاپ اول.
 میرانصاری، علی (۱۳۷۶). **اسنادی از مشاهیر ادب معاصر ایران**، تهران، سازمان اسناد ملی ایران، (پژوهشکده اسناد)، دفتر اول.

مه گردون ادب بودی و در خاک شدی
 خاک، زندان تو گشت، ای مه زندانی من
 از ندانستن من، دزد قضا آگه بود
 چو تو را برد، بخندید به نادانی من
 آن که در زیر زمین، داد سر و سامانت
 کاش می‌خورد غم بی‌سر و سامانی من
 به سر خاک تو رفتم، خط پاکش خواندم
 آه از این خط که نوشتند به پیشانی من ...
اواسط اسفند ۱۳۱۹- دیدار و آشنایی سیمین بهبهانی با پروین اعتصامی و مادرش در منزل پدری سیمین بهبهانی.
 خانم بهبهانی نخستین شعرش را به اعتصامی خوانده و از سوی او تشویق شده است.

۳ فروردین ۱۳۲۰- پروین اعتصامی در بستر بیماری افتاد. پزشکان بیماری‌اش را حصبه تشخیص دادند.

۱۶ فروردین ۱۳۲۰- درگذشت شاعر در نیمه شب ۱۵ فروردین (بامداد ۱۶ فروردین).

۱۷ فروردین ۱۳۲۰- دفن پیکر شاعره در آرامگاه خانوادگی‌شان در صحن حضرت معصومه (س) - قم.
 شعری که خود سروده بوده بر سنگ مزارش نقش بست
 اینکه خاک سیماش بالین است

اختر چرخ ادب پروین است
 گرچه جز تلخی از ایام ندید
 هر چه خواهی سخن‌اش شیرین است
 صاحب آن همه گفتار، امروز
 سائل فاتحه و یاسین است...

۱۳۲۰- انتشار کتابچه مجموعه مقالات و قطعات اشعاری که به مناسبت درگذشت و اولین سال وفات خانم پروین اعتصامی نوشته و سروده شده است. تهران: ابوالفتح اعتصامی، ۱۳۲۰، ص ۳۱.

۱۳۴۹- برگزاری شب پروین در تبریز از سوی انجمن ادبی شهریار.

آبان ۱۳۷۶- برگزاری یادواره اختر چرخ ادب از سوی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان تهران.